

Oponentský posudek na disertační práci

Mgr. Michaely Lemeškinové *Život a dílo A. D. Grigorjeva*
Praha, Ústav východoevropských studií FF KU, 2012

Předkládaná disertační práce si vytyčuje zdánlivě prostý úkol – zmapovat životní osudy a posoudit dílo jednoho z významných ruských folkloristů, jenž poslední třetinu svého života strávil na území meziválečného Československa a posléze protektorátu, aby zemřel v Praze na počátku květnového povstání. Není divu, že na vzniku práce tohoto zaměření mělo zájem především petrohradské oddělení Ruské akademie věd. Sama jsem se mohla přesvědčit na jedné ze svých stáží, jak bohatý materiál vlastní folkloristické oddělení Puškinského domu, které ještě v době po druhé světové válce provádělo na ruském severu rozsáhlý průzkum, během něhož pořídilo spoustu magnetofonových záznamů. Snažilo se tak o zachycení posledních zbytků nenávratně mizícího živého folkloru. Přesvědčila jsem se tehdy také o tom, jak blízké osobní vztahy se vytvořily mezi někdejším pražským stážistou akademikem A. M. Pančenkem a profesorkou Světlou Mathauserovou, z jejíhož podnětu disertace vznikla.

M. Lemeškinová si práci rozvrhla do čtyř oddílů, v nichž postupně mapuje jednotlivá údobí života a díla Alexandra Dmitrijeviče Grigorjeva (1874-1945), jenž uskutečnil svůj nejvýznamnější terénní průzkum jako pětadvacetiletý na přelomu 19. a 20. století, kdy zjistil, jak necitlivě pracovali někteří jeho předchůdci, kteří si nedovedli získat důvěru prostých venkovanů. Autorka přesvědčivě analyzuje způsob Grigorjevovy práce i jeho velmi kritickou analýzu stavu tehdejší folkloristiky. Za její největší hřích pokládal nedostatečný průzkum ruského terénu, z něhož stariny počínaly již tehdy nenávratně mizet. Je dobře, že se čtenář disertace může s názory mladého vědce sám obeznámit díky příloze, obsahující i pozdější značně podivínské Grigorjevovy hypotézy o starobylosti Slovanů či dokonce Čechů. Autorka tento materiál, zasláný i prezidentu Benešovi před jeho odchodem do exilu, vysvětluje tehdejší vypjatou politickou situací. Některé neméně fantastické Grigorjevovy názory, týkající se migrace Skytů či původu Maďarů, do jejichž historie jsou podivuhodně zapojeny některé dagestánské národnosti, ponechává bez komentáře. Její základní premisa, kterou z tohoto materiálu vyvozuje, je však opodstatněná. Grigorjev byl nepochybně představitelem historické školy folkloristiky, jejíž stoupence fantastičností svých hypotéz v mnohém předčil. Stejně oprávněná je i autorčina výtky, že v závěru své kariéry na vědecké zásady, precizně stanovené v mládí, zcela rezignoval. Mám jen věcnou poznámku ke zmíněným přílohám, jež badatelka cituje z Grigorjevova rukopisného

fondy v archivu AV: kritická doložka ke kapitole ze spisu A. D. Grigorjeva *Zapadnyje i vostočnyje slavjane i ich sosedi* není nijak specifikována. Čtenář se tak může jen domnívat, že jde o negativní posudek jednoho z recenzentů díla, o jehož vydání autor marně usiloval, jak o tom M. Lemeškinová píše na jiném místě. Při úpravě práce bude nutno k této připomínce přihlédnout.

Význam Grigorjevova vědeckého odkazu však spočívá v něčem zcela jiném. Autorka zaznamenává nejdůležitější životní a tvůrčí etapy badatelova curriculum vitae, z nichž je dostatečně patrné, jak významnou roli sehrál v různých vědeckých oborech. Kromě pečlivého shromáždění neobyčejného množství folklorního epického materiálu, provázeného podrobným komentářem, to byl objevný translátologický výzkum (vedoucí k napsání monografie o jednom z nejstarších kyjevských překladů. Srov. Григорьев А. Д., *Повесть об Акире Премудром*. М., 1913), a zakládající role v Moskevské dialektologické komisi při Moskevském lingvistickém kroužku. M. Lemeškinová sleduje složité životní peripetie badatele, který se z rodné Varšavy dostal po likvidaci tamní univerzity r. 1915 do Rostova na Donu a poté na Sibiř, kde se zabýval výzkumem sibiřských dialektů. Pokračuje pak jeho emigrantským údobím, kdy získal polské občanství. Tato okolnost mu sice zpočátku usnadnila jeho situaci, po příchodu do Československa mu však znemožnila získat pro děti státní podporu, poskytovanou běžencům ze sovětského Ruska.

Pro současný výzkum osudu ruské emigrace v meziválečném Československu má disertace Michaely Lemeškinové modelový význam. Ukazuje na obtíže s profesním uplatněním ruského univerzitního profesora, který to neměl lehké ani jako středoškolský profesor v Užhorodě a Prešově, i obtíže s vydáním tak stěžejního díla, jakým byly jeho archangelské byliny. Doktoradka sice podrobně rekapituluje všechny peripetie spjaté s vydáním této unikátní památky, nakonec však dílo nikde neuvádí plným názvem a dokonce je ani nezařazuje do soupisu Grigorjevových prací ve svém soupisu literatury. (Srov. údaj v NK ČR: [Grigor'jev, Aleksandr Dmitrijevič](#), [Archangel'skija byliny i istoričeskija pesni, sobrannyja A.D. Grigor'jevym v 1899-1901 gg.](#) = [\[Byliny i historické písně archangelské sebral A.D. Grigor'jev\]. T. II, Kuloj](#) Nakl. Praga : Češskaja Akademija Nauk i Iskusstva, 1939, 588 s. ; S napevami, zapisannymi posredstvom fonografa. So spiskom sobstvennych imen v 1, 2 i 3 tomach). Jedná se přitom o dílo, které by si zasloužilo srovnávací analýzu s jinými sbírkami ruských starin. Tak dominantní složka Grigorjevova vědeckého odkazu, jež mohla uvidět světlo světa ještě za autorova života díky vstřícnosti ČAV, neměla být v práci o jeho díle zcela opomenuta. Právě toto unikátní

vydání, provázené i hudební složkou, se mělo stát v posuzované disertaci její dominantní složkou. Práce, jejíž faktický rozsah 140 stran, neodpovídající požadavkům na doktorskou disertaci, nás přesvědčuje, že autorka svůj úkol v půli cesty spěšně zakončila, zřejmě proto, aby stihla poslední možný termín.

Podobně je tomu i s ostatním česko-ruským aspektem práce. Autorka si všímá Grigorjevova vztahu k české slavistice za jeho zahraniční studijní cesty počátkem 20. století, jeho kontaktů s českými legionáři za pobytu v Tomsku i s ruskými ženami legionářů, s jejichž pomocí mohl v Praze doplnit nezbytné údaje pro svou práci o sibiřských dialektech. Samostatný oddíl je věnován vztahu jeho díla a české filologie, explicitně pak takovým významným badatelům, jakými byli J. H. Máchal či J. Horák. V práci, usilující o komplexní zachycení Grigorjevova profesního života v Československu, však překvapuje, že nebyly náležitě zhodnoceny ani takové významné okolnosti, jako byla jeho publikační účast na dvou předválečných kongresech slavistů v Praze a Bělehradě v l. 1929 a 1939, které jsou uvedeny v literatuře.

Je škoda, že M. Lemeškinová, schopná samostatné práce s archivními materiály, nadaná kritickým úsudkem a usilující o komplexní zachycení i kritické zhodnocení značně různorodého materiálu, svou práci ponechala fakticky nedokončenou. V předložené podobě postava významného ruské folkloristy před čtenářem vystupuje jako osobnost značně rozporuplná. V předkládané interpretaci se totiž dostává více pozornosti autorovým fantaskním hypotézám než vlastní analýze jeho folkloristického odkazu. Badatelovy pracovní postupy, uplatňované při sběru folklorního materiálu, i způsob jejich záznamů jsou jen lehce naznačeny. Autorka se opírá především o autorovy vlastní formulace, aniž by se pokusila jeho sbírkový materiál sama posoudit. Totéž se týká i slovenských folkloristických zájmů autora. Doktorandka vyslovuje hypotézu, že terenních výzkumů, na něž dostala ministerskou podporu Grigorjevova žena, se v meziválečném údobí účastnil spolu se svým přítelem Petrem Bogatyřovem zřejmě sám Alexandr Grigorjev. Tato část Grigorjevova odkazu je za současného stavu bádání asi obtížně doložitelná. V každém případě by to však mohl být zajímavý podnět pro slovenskou folkloristiku.

Bohužel práce, zadaná jistě s velkými nadějemi zesnulou profesorkou Světlanou Mathauserovou, a podporovaná zájmem petrohradských folkloristů, zůstala svému úkolu mnoho dlužna. Kultivovaný jazyk, jímž je disertace napsána, svědčí o tom, že by doktorandka takový projekt byla schopna zvládnout. Za těchto okolností však nezbyvá nic jiného než jí doporučit,

aby se k danému tématu ještě jednou vrátila a svou monografii dopsala tak, aby v ní bylo dílo Alexandra Grigorjeva oceněno v celé komplexnosti. Domnívám se, že zanedbatelný není ani vstřícný přístup meziválečné Československé akademie věd, jež sice s velkým zpožděním, avšak s plnou zodpovědností vydala důležitou součást Grigorjevovy sbírky. Po zvážení všech okolností proto práci Mgr. Michaely Lemeškinové k obhajobě doporučit nemohu.

.....
Prof. PhDr. Danuše Kšicová, DrSc.